

Eesti merestrategie meetmekava 2022-2027 keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH)

Aruande avalik arutelu
13.01.2023

OÜ Alkranel

KSH eesmärk

Käesoleva KSH eesmärkideks on:

- 1) selgitada, kirjeldada ja hinnata meetmekavas kavandatavate meetmete rakendamisega **kaasneda võivad olulist strateegilist keskkonnamõju** ning **vajadusel välja pakkuda negatiivse (ebasoodsa) keskkonnamõju leevendamise ja/või vältimise või positiivse mõju suurendamise meetmeid;**
- 2) anda hinnang meetmekavas väljatöötatud meetmete sisemisele kooskõlale ning **seostele riiklike ja rahvusvaheliste keskkonnaalaste eesmärkidega;**
- 3) meetmekavaga määratud meetmete elluviimisega kaasneva **olulise keskkonnamõju seireks vajalike tegevuste kirjeldamine**, kui keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus tuvastatakse olulise keskkonnamõju esinemise võimalikkus;
- 4) erinevate **huvigruppide kaasamine KSH koostamisse** ning neilt tagasiside saamine, mida omakorda arvestada KSH aruande koostamisel.

KSH aruanne

KSH aruandes käsitleti järgmisi teemasid:

- ✓ Mõjutatava keskkonna (looduskeskkond, sotsiaal-majanduslik keskkond) ülevaade ja survetegurid
- ✓ Vastavusanalüüs ehk meetmekava meetmete seosed teiste strateegiliste dokumentidega
- ✓ Meetmekava elluviimisega eeldatavalt kaasnevad keskkonnamõjud ning neid leevendavad meetmed
- ✓ Seirenõuete ja järelhindamise kirjeldus
- ✓ Ülevaade KSH protsessist ja esinenud raskustest

Mere looduskeskkonnale avalduvad survetegurid

- ✓ Toitainete sissekanne ja eutrofeerumine (koormus maismaalt, sisekoormus)
- ✓ Saasteained, sh ohtlikud ained, ravimijäägid
- ✓ Mereprügi, sh mikroplast
- ✓ Veealune müra
- ✓ Vöörliigid
- ✓ Kalade töenduslik püük ning merelindude ja hüljeste kaaspüük
- ✓ Merepõhja otsene füüsiline kadu ja häiring
- ✓ Väikese väina tamm ja hüdrodünaamiline režiim
- ✓ Kliimamuutuste mõju

Sotsiaal-majanduslik keskkond

- ✓ Meretransport kogu Euroopa Liidus omab suurt osakaalu ning tähtsust majanduse toimimiseks
- ✓ Eesti kalurid püüavad suurema osa kalasaagist Läänemerest
- ✓ Vesiviljelustootjatest pooled kasvatasid kala ja pooled jõevähki (2020. a seis); peamiselt mageveekasvandused; perspektiivikas merekarpide ja vetika kasvatus
- ✓ Sinimajanduse (mereressursside kasutus, tuulepargid jms) edendamine
- ✓ Merekuultuuripärandi (nt veealused mälestised, rannaäärne traditsiooniline eluviis) säilitamine ja vrakkide keskkonnaohhtlikkus
- ✓ Teadus- ja haridusasutuste tegevus, sh seire ja rahvusvaheline koostöö

Mõju hindamise metoodika

KSH koostamisel kasutati kahte peamist metoodilist lähenemist:

- 1. vastavusanalüüs** (kooskõla ja vastavus teiste strateegiliste dokumentidega)
- 2. välismõjude analüüs** (mõjud loodus-, ning sotsiaal-majandusliku keskkonna valdkondadele)

- ✓ **KSH looduskeskkonna mõjuvaldkondadena** käsitleti mereala hea keskkonnaseisundi saavutamiseks vajalikke tunnuseid. EL merestrateegia raamdirektiivist (2008/56/EÜ) lähtuvalt arvestatakse hea keskkonnaseisundi (HKS) määramisel 11 kvalitatiivset tunnust: bioloogiline mitmekesisus (D1), võõrliigid (D2), kaubanduslikud kalad jm liigid (D3), toiduvõrk (D4), eutrofeerumine (D5), merepõhja terviklikkus (D6), hüdrograafilised tingimused (D7), saasteainete sisaldus (D8), saasteained mereandides (D9), mereprügi (D10) ning energia, sealhulgas veealune müra (D11).
- ✓ **Sotsiaal-majandusliku keskkonna valdkondadena** käsitleti inimeste tervist ja heaolu (sh tööhõive ja merendusega seotud ettevõtlus, teadus- ja arendustegevus, vara) ning merekultuuripärandit ja rannaäärset traditsioonilist eluviisi.

Mõiu hindamise metoodika (2)

Tabel 5.1. Hinnanguid iseloomustavad värvikoodid

Roheline	Meetmega kaasneb otsene soodne (positiivne) mõju
Sinine	Meetmega kaasneb kaudne soodne (positiivne) mõju
Punane	Meede ei aita tagada keskkonnasihtide ja HKS saavutamist või meetmega võib kaasneda ebasoodne (negatiivne) mõju
Kollane	Keskkonnamõju täpset suunda ja iseloomu ei ole võimalik meetmekava täpsusastmes hinnata või meede ei avalda olulist keskkonnamõju
Oranž	Võimalik kaasnev ebasoodne mõju olukorras, kus meetme üldine mõju on eeldatavalt soodne

Tabel 5.2. Merestrategia meetmekava meetmete hindamine erinevate keskkonna- ja sotsiaalvaldkondade lõikes

Meede koos koodiga (esialgne) ning meetme lühikirjeldus	Mõjud looduskeskkonnale				Mõjud sotsiaalsele keskkonnale		
	Mõju bioloogilisele mitmekesisusele, toiduvõrkudele ning merepõhja ja veesamba kooslustele ning kaubanduslikele kaladele jm liikidele (tunnused D1, D3, D4)	Mõju seoses võõrliikidega (tunnus D2)	Mõju mereelupaikadele (merepõhja terviklikkus ning hüdrograafilised tingimused) ja muudele merekeskkonna füüsikalistele näitajatele (veealune müra), sh mõju kaitstavatele loodusobjektidele ning Natura 2000 alade kaitse-eesmärkidele ja alade terviklikkusele (tunnused D6, D7, D11)	Mõju merevee kvaliteedile, sh eutrofeerumisele, saasteainete sisaldusele veekeskkonnas ning saasteainete sisaldusele mereandides, mereprügi mõju (tunnused D5, D8, D9 ja D10)	Mõju inimeste tervisele, heaolule (eeskätt tööhõivele ja merendusega seotud ettevõtlusele ning teadus- ja arendustegevusele) ja varale	Mõju merekultuuri -pärandile ja rannaäärsele traditsioonilisele eluviisile	Kommentaar, millega meetmekava elluviimisel täiendavalt arvestada või tähelepanu pöörata
Meede BALEE-M017 - Olemasoleva merekaitsealade võrgustiku tõhususe parendamine							
Olemasoleva merekaitsealade võrgustiku efektiivsuse ja sidususe hindamine, ja sidususe parendamise meetmete väljatöötamine, merekaitsealade	Meede aitab kaasa merega seonduva elurikkuse säilimisele merekaitsealadel ning merekaitsealade omavahelise sidususe parendamisele. Seireprogrammide väljatöötamine ja nende rakendamine annab infot merekaitsealade kaitse-eesmärkide täitmise efektiivsuse osas ning avaldab seeläbi soodsat mõju. Lisaks aitab seire kaudselt kaasa võimalike võõrliikide leviku operatiivsele tuvastamisele.				Mere bioloogilise mitmekesisuse säilitamine on oluline ka inimeste heaolu ja ettevõtlusega seonduvalt, soodustades kaudselt nt rannikupiirkonna puhkemajanduse ja kalanduse säilimist.		Mere bioloogilise mitmekesisuse säilitamine on oluline ka inimeste heaolu ja ettevõtlusega seonduvalt. Samas tuleb arvestada, et

Mõju hindamise tulemused (1)

- ✓ **Vastavusanalüüs** - meetmekava uued meetmed toetavad teistes asjakohastes arengudokumentides sätestatud eesmärkide täitmist ning vastuolusid ei tuvastatud
- ✓ **Välismõjude analüüs** - meetmekava meetmete ellu viimisega kaasnevad pikaajaliselt soodsad (positiivsed) mõjud nii loodus- kui ka sotsiaal-majanduslikule keskkonnale
- ✓ **Suur osa meetmeid on nõ ennetavad**, mis lähtuvad eeldatavast mere kasutuse intensiivistumisest lähiajal (erinevad merega seonduvad arendusprojektid), ning mille rakendamine aitab vähendada survetegurite kasvust tingitud ebasoodsaid mõjusid.
- ✓ **Meetmekavas nähakse ette ka uuringud**, mis aitavad täiendada valdkonnapõhiseid teadmisi ning mille tulemusi on võimalik rakendada edasistel meetmekava uuendamistel ja meetmete seadmisel.

Mõju hindamise tulemused (2)

- ✓ Merestrategia **meetmekava uutel meetmetel ning veemajanduskava meetmetel** on pikaajaliselt koosmõjus veekeskkonnale soodne mõju.
- ✓ Meetmete rakendamisel on ette näha **soodsat kumuleeruvat mõju** peamiselt kalaliikide populatsiooni elujõulisuse säilimisele, merepõhja kui elupaiga ja sellega seonduvate liikide säilimisele ning mereprügi vähendamise ja heakorra suurendamisega seoses.
- ✓ Siiski **avaldab meetmete rakendumine ja koormuste vähendamine hea keskkonnaseisundi saavutamiseks mõju pikaajaliselt ehk ajalise viibega**. Seega on tõenäoline, et aastaks 2030 kõikide tunnuste osas hea keskkonnaseisundit siiski ei saavutata. Nimetatu ei vähenda aga vajadust meetmete rakendamiseks hea keskkonnaseisundi suunas liikumiseks.

Ettepanekud (1)

- ✓ Sõltuvalt **kaaspüügi vähendamiseks** kasutatavast tehnikast, võivad vees toimivad seadmed suurendada veealust müra. Lisaks on oluline vältida olukordi, kus sihtliigile suunatud seadme kasutamine võib avaldada ebasoodsat mõju teistele piirkonna liikidele. **Seetõttu on vajalik tehnika testimine ja võimalike mõjude seire enne laialdaselt kasutusele võttu.** Seadmete laiemal kasutusele võtmisel tuleb maksimaalses ulatuses tagada, et seadmed või selle osad ei laguneks meretingimustes ega suurendaks seeläbi **mereprügi** hulka.
- ✓ Tugevat heli tekitavate hülgepeletite kasutamine aitab vähendada kaaspüüki, aidates seeläbi vähendada ühest küljest hüljeste hukkumist ning teisalt vähendada ka kaluritele põhjustatavaid hülgekahjusid. **Samas tuleb nende kasutamist vältida hüljestele olulistes elupaikades (nt kaitse- ja hoiualad, püsielupaigad) ja nende läheduses.**

Ettepanekud (2)

- ✓ *Meetme Merepõhja terviklikkuse häirimise või hävitamise kompensatsioonimeetmete väljatöötamise rakendamisel tuleb mh arvestada setetes seotud toitainete liikuvusega ja kompensatsioonimeetmete väljatöötamisel peaks ka see aspekt käsitlust leidma.*
- ✓ **Otstarbekas on merevesiviljelust arendada eeskätt kas kombineeritud vesiviljelusena (kala ja karp või vetikas) või ainult karbi ja vetika kasvatustena, kui see osutub majanduslikult otstarbekaks. Sobilikud on väiksemaid mõnehektarised hajusalt ruumis paiknevad vetika- ja karbifarmid ning vältida tuleb karbifarmide rajamisel väikese veevahetusega merealaid (nt kinniseid ja madalaid merelahtesid).**
- ✓ **Toitainete välja viimisele merekeskkonnast saab kaasa aidata ka võõrliikide (nt hõbekoger, ümarmudil) väljapüügi suurendamise ning ka rannaheidiste (nt põisadru) kogumisega. Väljapüütud võõrliikide või kogutud vetikate edasise kasutamise (nt põisadru kasutamine väetisena; kosmeetika- või toiduainetööstuses jm) võimalused ja tasuvus tuleb selgitada välja vastava uuringuga).**

Ettepanekud (3)

- ✓ Meede – *Olemasoleva merekaitsealade võrgustiku tõhususe parendamine* – on oluline mere bioloogilise mitmekesisuse säilitamise seisukohast. Teisalt on **meetme rakendamisel oluline arvestada ka teiste mereala kasutusviiside võimaldamisega** ning tõenäoliselt on võimalik leida mereala kooskasutamise võimalused selliselt, et säiliks nii merekaitsealade võrgustiku sidusus kui ka inimesega seonduvad mere kasutusviisid.
- ✓ Meetme – *Merepõhja terviklikkuse häirimise või hävitamise kompensatsioonimeetmete väljatöötamine* – rakendamisel töötatakse välja ja kehtestatakse meetmete pakett kompenseerimaks merepõhja häirimist ja elupaiga hävitamist erinevate arenduste ja muude tegevuste käigus. Lisaks looduskaitselistele väärtustele on merepõhi otseselt seotud ka kultuuripärandiga, sh vrakid, mis võivad olla ühtlasi elupaikadeks. Seega on **meetme rakendamisel oluline arvestada ka veealuse kultuuripärandi olemasolu (seni teadaolevad vrakid kajastuvad vrakiregistris ja hüdrograafia infosüsteemis) ja säilimisega.**

Seire ja järelhindamine

- ✓ Ette ei ole näha olulist ebasoodsat mõju – täiendavate seiremeetmete vajadus puudub
- ✓ Merestrategie rakendamine toimub kuue-aastaste tsüklitena - meetmekava **tulemuslikkuse seiret teostatakse läbi seireprogrammi teostamise ja järgmise merekeskkonna seisundi hindamise**
- ✓ Merestrategie *Mereala seire- ja andmekogumisprogramm 2021-2026* on piisav, et merestrategie osas seiret teostada.

Piiriülene mõju

- ✓ Kuigi meetmed on suunatud Eestiga piirneva mereala seisundi parandamiseks, **kaasnevad tulenevalt mereökosüsteemist kui tervikust soodsad mõjud ka Eesti merealast kaugemal.**

Näiteks:

- ✓ Kalade kudealade ning rändetingimuste parendamine aitab kaasa vastavate liikide soodsale seisundile tervikuna.
- ✓ Eesti maismaalt lähtuvate toitainete ja prügi koormuse vähendamine avaldab soodsat mõju Läänemerele tervikuna.
- ✓ Läänemere kui terviku hea seisundi saavutamisel on oluline rahvusvaheline koostöö, mille edendamine on ka üks meetmekavas kavandatud meede.
- ✓ Kavandatavate uute meetmete elluviimisel ei ole ette näha olulist ebasoodat keskkonnamõju Eestist väljaspool.

Välisriikide tagasiside (1)

Seisukohad KSH aruandele saabusid:

- ✓ **Rootsi:** märkusi/ettepanekuid ei tehtud, kuid sooviti ka edaspidise koostöö jätkamist meetmete rakendamisel
- ✓ **Läti:**
 - Paluti selgitust, kuidas Eestis avamere tuuleparkide rajamisel tagatakse laevade vaba liikumine ning tingimus, et sadamate vahelised laevateed/marsruudid ei pikeneks.
 - Üldiselt toetati väljapakutud meetmeid ja KSH ettepanekuid ning sooviti edasist koostööd ja infovahetust jätkata.

Välisriikide tagasiside (2)

Seisukohad KSH aruandele saabusid:

✓ Soome:

- Sooviti jätkata koostööd meetmete rakendamisel, eriti sinimajanduse arendamisel.
- Juhiti tähelepanu, et meetmes *Olemasoleva merekaitsealade võrgustiku tõhususe parendamine* puudub viide Euroopa Liidu elurikkuse strateegias esitatud eesmärgile (30% merealast kaitse all, sellest 10% range kaitse all) ning eesmärgiga tuleks arvestada.
- Märgiti, et meetme *Kalade kudealade ja rändeteede seisundi parendamine, asurkondade turgutamine ja kaitsemeetmete ajakohastamine* rakendamisel tuleks arvestada ka kohalike veekogude kui võimalike kultuuripärandi kandjate eripäradega ning vajadusel seada meetmeid kultuuripärandi säilimiseks.

Avalikustamise tagasiside (1)

Seisukohad KSH aruandele saabusid: Saaremaa Vallavalitsuselt (ei teinud ettepanekuid), ühelt kalurilt ja Keskkonnaametist

✓ Kaluri märkused:

1. Meede - Kaaspüügi vähendamise ja vältimise tehnoloogiate rakendamine liikide kaitseks Läänemeres

- ✓ Kaaspüügi vähendamine soodustab veelgi mereimetajate arvukuse kasvu – ettepanek viia läbi uuring, mis selgitaks mereimetajate tegelikku mõju kalavarudele ja merekeskkonnale ning kalandusele

Vastus: Kaaspüük ei kaasne ainult hallhüljestega (nende arvukus kasvanud) seoses, vaid ka viiherhüljes, merelinnud jt

Uuringu ettepanekut kaalutakse meetmekava koostajaga koostöös

Avalikustamise tagasiside (2)

✓ Kaluri märkused:

2. Hallhüljeste arvukus on ligikaudu 30000 isendit

- ✓ Arvukus on tõusnud võrreldes KSH aruandes esitatud 2018. a seisule

Vastus: Nõustume, et hallhüljeste arvukus on kasvanud. Ajakohastame selles osas KSH aruannet

3. ja 4. Kalapüük (sh suur püüniste arv) on peamine töönduskalade seisundi mõjutaja

- ✓ Seisundit mõjutavad lisaks püügile ka looduslikud tingimused ja nõ Soomes toimuv
- ✓ Uuring „Püügikoormuse kohandamine hea keskkonnaseisundi tingimustele“ ei ole Soome lahe osas asjakohane
- ✓ Vähenenud kalurite saakide põhjal tehakse järeldused kalavarude seisundi osas ja kui saagid on vähenenud, siis piiratakse kalapüüki ja siis vähenevad saagid omakorda ja piiratakse veelgi.

Vastus: Nõustume, et mõjutavad ka teised tegurid lisaks püügisurvele. Mõnede liikide puhul (näiteks haug, lõhilased, mõned karplased) on kudealade halb seisund (näiteks kinnikasvanud jõesuudmed) sama oluliseks või isegi tähtsamaks teguriks

Uuring – kasutatud rahvusvahelist metoodikat + kaks seireala ka Soome lahes.

Kalurite saagid pole ainus andmeallikas kalavarude seisundi hindamiseks. On ka seirepüük jm alusandmed

Avalikustamise tagasiside (3)

✓ Keskkonnaamet:

1. Haapsalu Tagalahe eutrofeerumise probleemide lahendamine ja Väinamere linnu- ja loodusala.

- ✓ Teostatud uuring - „Haapsalu lahe rannikuveekogumi seisundi eksperthinnang“, selles on pakutud välja erinevaid **Haapsalu lahega seotud tegevusi, milledest osad on hinnatud ka Väina mere linnu- ja loodusala kaitse eesmärke kahjustada võivateks**. Seega, kui meetmekava näeb ette meedet Haapsalu Tagalahe eutrofeerumise probleemide leevendamiseks, **tuleb KSH aruandes meetmega seotud riskid Väinamere linnu- ja loodusala kaitse eesmärkidele ja alade terviklikkusele välja tuua ning anda meetmekava täpsusastmega arvestavad suunised, kuidas meetme rakendamisel on võimalik riskide realiseerumist vältida**.

Vastus: Meetmekava meede näeb ette tegevuste all esmalt eeluuringud koos KMHga (sh alternatiivide hindamine), KMHs Natura hindamine

2. KSHs tehtud ettepanekud peaksid kajastuma meetmekavas

Vastus: KSH ettepanek konkreetse meetme teostatavuse kirjelduse juurde + üldaruandesse viide KSH ettepanekutega arvestamise kohta

The image features three thick, curved bands of color. A green band starts at the bottom left and curves upwards and to the right. A yellow band starts below the green one and curves downwards and to the right. A blue band is positioned on the right side, curving downwards and to the left. The text 'Tänuud kuulamast!' is centered in the white space between the green and blue bands.

Tänuud kuulamast!